

YASHIL

**IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT**

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik,
ilmiy, ommabop jurnal*

**"AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR
RIVOJLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBİ,
IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNING ROLI HAMDA
ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR" MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

MAXSUS SON / №5

BASE

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

OPEN ACCESS

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ROAD

Crossref

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

2025-yil 17-18 aprel

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA
MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 479 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

1-SEKSIYA: BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	12
SUT YO'NALISHIDAGI QORAMOLCHILIKDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	13
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Karimov Ikrom, Abduganieva Dildora	
MEHNAT HAQI BO'YICHA MUOMALALARDA XATO, FIRIBGARLIK VA NOQONUNIY AMALLARNI SUD BUXGALTERIYA EKSPERTIZASI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	17
Xasanov Baxodir Akramovich	
G'ALLACHILIK KLASSTERINING TASHKILY MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH	20
Dusmuratov Radjabbay Davlatbaevich, Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
KORXONA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI QADRSIZLANISHI AUDITINING METODOLOGIK ASOSLARI	24
Urazov Komil Baxramovich, To'rayeva Farida Rustamovna	
AGROKLASTERLAR ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	28
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
KONSOLIDASIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING BUGUNGI KUNDAGI ZARURATI.....	34
Avazov Ilxom Ravshanovich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING BARQARORLIK STANDARTLARI	37
Kurbanov Ziyat Niyazovich	
ВВЕДЕНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗАТРАТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	41
Серекбаева Сауле Габитовна, Эшмуратов Улугбек Ташмуратович	
TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR AUDITINI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	46
Raximova Umida Rabbimovna	
AGROIQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA JORIY AKTIVLAR INVENTARIZATSIYASINI O'TKAZISH VA UNING TAHLILI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	49
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA INVESTITSIYA MUHITI VA UNI SHAKLLANTIRADIGAN OMILLAR	51
Abduganiyev Jahongir Behzod o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	55
A.I.Alikulov, M.Sh.Baxriyev, M.N. Fayzullaev	
G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI VA XORIJ TAJRIBALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	59
Yuldashev Sherati Xaitovich, Xusanov Jaloliddin Xolmamat o'g'li, Tolibov Azamatjon Olimovich	
STRATEGIES FOR ADVANCING THE STANDARDS RELATED TO ACCOUNTING FOR FOREIGN EXCHANGE RATE FLUCTUATIONS IN UZBEKISTAN	63
Urazov K.B., Umarova Sh.K.	

BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOB VA HISOBOTLARINI Yuritishni Takomillashtirish.....	68
Nasim Boboev, Yorbekova Dilorom Muxammadqulovna, Umidullo Fayzullaev	
ASPECTS OF ACCOUNTING CONFIGURATION AND ORGANIZATION IN MODERN ECONOMIC SETTINGS.....	73
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, Bahodirov Qosimxon Nasimxon o'g'li, Abdixalimov Nodirbek Abdumutal o'g'li	
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ КЛИЕНТОВ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В БАНКОВСКОЙ ПРАКТИКЕ	77
Нарзиева Гузаль Бахтиёровна	
BARQAROR O'SISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA SIRKULAR IQTISODIYOTNING AHAMIYATI VA UNI MOLİYALASHTIRISH MASALALARI	81
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	85
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna, Rasulova Sevinch Shodiyor qizi	
THE ROLE OF INTERNAL AND EXTERNAL AUDIT IN STRENGTHENING CORPORATE GOVERNANCE IN UZBEKISTAN	88
Urazov Komil Bahromovich, Oblokulov Sukhrob Usmon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOB (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	90
Hamdamova Guljaxon Ablokulovna, Shakaraliyev Avazbek Xasan O'g'li, Daniyrov Xurshid Baxtiyorovich	
АДАПТАЦИЯ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА МНОГОПРОФИЛЬНЫХ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	93
Ёрбекова Дилором Мухаммадқулловна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Мамадиёров Хусниддин Хасанович	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA INVENTARIZATSIYA NATIJALARI TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI	97
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinova	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA BIZNES JARAYONLARI HISOBINING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	100
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	107
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR SHAROITIDA G'ALLACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI, MOHIYATI VA ISTIQBOLLARI.....	111
Yuldashev Sherali Xaitovich, Pardaboyev Asror O'lmas o'g'li	
AGROKLASTERLARDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	115
Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
BANK SEKTORINING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI.....	120
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi, Zarmaxmatov Nomozjon Boxodir o'g'li	
THE STATUS OF ACCOUNTING TODAY	123
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, O'ktamov Nuriddin Abdumalik O'g'li, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo O'g'li	
CHANGES IN THE STRUCTURE OF AGRICULTURE OF UZBEKISTAN AND THEIR ECONOMIC- STATISTICAL ANALYSIS.....	126
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo ugli	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH.....	130
Raximova Umida Rabbimovna, Abdurahmanova Jasmina Baxtiyorovna	
KORXONALARDA XARAJATLAR HISOBINING ZAMONAVIY USULLARI.....	133
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQUVISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH JARAYONLARI.....	137
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Xusanov Shohjahon Shavxidin o'g'li, Rustamova Dildora Dunyodjon qizi	
BUDJET HISOBINING IQTISODIYOTIMIZDA TUTGAN O'RNI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	143
Tuxtayev Zafar Mamatkulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARNING TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	147
Fayzullayev Murodbek Nematullayevich, Alikulov Abdimo'min Ismatovich	
2-SEKSIYA: INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....151	
KAMBAG'ALLIK MUAMMOSI, UNI BARTARAF ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HOZIRGI HOLATI	152
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Aslonov Xotamjon Sharifboy o'g'li, Esirgapov Diyor Akramovich	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ HISOBOTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURIYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	162
Olmasov Umidjon G'iyosovich, Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA CHORVACHILIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	168
Kudratov Rizo Turdibayevich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	172
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
"OZIQ-OVQAT ISROFI VA U BILAN KURASHISH STRATEGIYALARI"	176
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abduqahhorov Najmiddin Sayfiddin o'g'li, Vasliddinov Behruz Vasliddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	182
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	185
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov, Ilhom Mamatqulov	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI QISHLOQ JOYLARIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH	190
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Baxriddinov Abubakir Oloviddin o'g'li	
IKTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH.....	195
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
XIZMAT KO'RSATISHDA ELEKTRON TIJORATNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	199
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Safarova Baxora Aslamovna, Bozorova Beg'ubor Tolib qizi, Murodqulova Mexrangiz Dilshodovna, Avazboyeva Ruxshona Azizovna	

CHORVACHILIKDA VETERINARIYA XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	202
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich	
O'ZBEKISTONDA LOGISTIK MARKAZLARNI RIVOJLANTIRISHNING HOLATI VA ISTIQBOLLARI	206
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Tursunaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li, Toshniyozov Anvarbek Alisher o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI	211
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Bilolbek Quvonchbek o'g'li Boytemirov	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM OMILLARI	215
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Iymonqulova Mavluda O'rozali qizi, Raxmonberdiyev Sherzod Alisher o'g'li	
ЗАНЯТОСТЬ И СОКРОЩЕНИЕ БЕЗРОБОТИЦЫ В УСЛОВИЯХ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ	219
Назарова М.Ш., Бердикулов Р.А.	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI SAVDOSINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI.....	226
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARIDA INTELLEKTUAL MULKNING AHAMIYATI	230
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova	
UZUMCHILIK TARMOG'IDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHDA SUVDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	235
Salamov Ibroxim, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich	
QISHLOQ HUDUDIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	239
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BOZOR IQTISODIYOTIDA MULKCHILIK MUNOSABATLARINI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva	
GLOBAL BIZNESDA STRATEGIK YONDASHUVLAR	247
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Umrzoqov Adxam, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVATLASH TIZIMI TAHLILI	251
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ibragimov Jahongir Ilhom o'g'li, IbragimovBotir Uktamboy o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO SIYOSATI.....	257
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev	
THE SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF ACCELERATED DEVELOPMENT OF THE SERVICE SECTOR IN A MODERN MARKET ECONOMY	262
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Ro'zmatov Feruzbek Inoyat o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI AMALGA OSHIRISHDAGI ASOSIY VAZIFALAR	265
Xudoyberdiyev.U.X., Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
YOSHLAR ORASIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	268
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
O'TISH DAVRIDAGI IQTISODIYOTDA KICHIK KORXONALARNING LOGISTIKA TIZIMI	273
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Islomjon Jamshedovich Jamshedov	
GLOBAL ISISH SABABLARI VA UNING IQTISODIY OQIBATLARI.....	278
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SERVIS XIZMATI KO'RSATISHDA CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	282
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	

AGROTURIZMNING YASHIL IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA AHAMIYATI: O'ZBEKISTON UCHUN XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKLIFLAR.....	287
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Yuldoshev Husniddin To'liqin o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
“YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI	293
Kudratov Rizo Turdibayevich	
PARRANDA TUXUMINI YETISHTIRISHDA EKOLOGIK MUHITNING IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIRI.....	297
Vaslidinov Bexruz Vaslidinovich, Salamov Ibrohim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
TIJORAT BANKLARIDA INTELLEKTUAL MULKDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI.....	302
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARI SOTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA TARMOQNI MODERINIZATSIYALASH	308
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
IQTISODIY TENGSIZLIK VA U BILAN KURASHISH USULLARI.....	313
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Mahammadahliyev Muhammadkarim, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li	
“YASHIL” IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTONDA BANDLIKKA TA'SIRI.....	316
Nazarova M.Sh., Berdiqulov R.A.	
SAMARQAND VILOYATIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	322
Jo'raqul Rahmiddin o'g'li Yaxshiliqo, Farhod Mahmudovich Tirkashev	
O'ZBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VAZIFALARI VA BOSQICHLARI	327
Maryam Sharipovna Nazarova, Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov Ilhom Mamatqulov, Ilhom Mamatqulov	
QISHLOQDA YASHOVCHI AYOLLAR – MEHNAT RESURSLARINING ISHSIZLIK MASALALARI	332
Murtazayev Olim, Murtazayev Akbarxon Olimovich	
XXI-ASRDA SHAKLLANGAN YANGI IQTISODIYOTLAR TARKIBIDA KREATIV IQTISODIYOT PRINSIPLARI VA TURLARINING NAZARIY MASALALARI.....	336
Mamayunus Pardayev, Obid Pardayev	
ISHSIZLIKNING ZAMONAVIY SHAKLLARI VA BANDLIKNI OSHIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLAR.....	340
Navruzbek Azimjonovich Rajabov, Safarova Bahora Aslamovna	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASINING YANGI TALABLAR DOIRASIDA TAKOMILLASHUVI	344
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Babanazarova Sevara Abdunazarovna	
YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MUHIM VA DOLZARB MASALALARDAN BIRIDIR	348
Mirzayev Qulmamat Djonuzokovich, Mirzayev A	
QISHLOQ XO'JALIGIDA AGROTURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI.....	352
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Kudratov Rizo Turdibayevich	
XO'JALIK YURITUVCHI SubyektLARDA INSON RESURSLARINI BAHOLASH VA TAHLILIGA NAZARIY YONDASHUVLAR	358
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusova, Babanazarova Sevara Abdunazarovna, Mamayunusov Temur Olimovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK TA'LIM VA UNI RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI.....	362
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Solayev Sanjar Hamdam o'g'li	
MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASIDA ZAMONAVIY TALABLARDAN KELIB CHIQUADIGAN YONDOSHUVLAR.....	365
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Mamayunusov Temur Olimovich	
3-SEKSIYA: QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI.....	369
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА: ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО.....	370
Мухамедиева Дилноз Тулкуновна, Сафарова Лола Улмасовна	
IQTISODIY-MATEMATIK MODELLASHTIRISH: MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI EKIN MAYDONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov	
BOG'DORCHILIK TARMOG'INING HOLATI VA RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARINING EKONOMETRIK TAHLILI	379
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Urdushev Xamrakul, Jalilov Shoxrux Zafar o'g'li	
EMOTIONAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: IMPORTANCE, DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION	383
Koshkaldal Iryna, Celms Armands, Gurskiene Virginija, Dombrovska Olena	
О МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ РЕШЕНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ГОЛОВОЛОМОК НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	386
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Z.U., Muradova Mexribon Sobirovna	
FIZIKA FANINING O'ZBEKISTON AGRAR IQTISODIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLARINI HAL ETISHDAGI POTENTIALSIALI.....	393
R. Berdiyev, U. E. Nurimov, B. U. Amonov	
FIZIKA FANINI INTERNET TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QITISH	397
Raximov O., Mamatkulov	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQUARISHNI TASHKIL ETISHDA KO'P OMILLI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI.....	401
Mavlyanov Majid Tuychievich	
AYRIM IQTISODIY MASALALARNI YECHISHDA TAQRIBIY SONLARNING AHAMIYATI.....	406
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Bozorboyev Komiljon Shuxrat o'g'li, Eshdaviatov Samandar Otabek o'g'li, G'aniyev Anvar Maqsud o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ЧИСЕЛ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГЕОМЕТРИИ	410
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Umida Uktamovna, Mayramaliyeva Dilbar Eldorovna	
MEVA VA SABZOVOTLARNI FIZIKAVIY USULDA QAYTA ISHLASH TEXNALOGIYASI.....	417
N.Mamatkulov., M.Raxmatov., R.Berdiyev	
BEGONA O'TLAR VA ZARARKUNANDALARGA QARSHI KURASHDA ROBOTOTEXNIKA	421
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
AQLLI SUG'ORISH TIZIMLARI YORDAMIDA SUV RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	425
Sulaymonov Mirobid Abdullolikhovich	
SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI SOTISH: BLOCKCHAIN TEXNOLOGIYASINING QO'LLANILISHI	342
Ahtamova Vasila Uktamovna	

RAQAMLI TAHLIL YORDAMIDA O'SIMLIKLAR UCHUN OPTIMAL O'SISH SHAROITLARINI YARATISH	436
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li, Hamdullayev Jamoliddin Feruzxon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGIDA RAQAMLI TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	440
N.Mamatkulov, R.Aminov	
UY HAYVONLARINI RO'YXATDAN O'TKAZISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGIDAGI IJTIMOIIY VA IQTISODIY AHAMIYATI	443
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich, Usanov Rashid Sharofovich	
ISSIQXONALARNING REAL VAQT REJIMIDA BOSHQARUV MONITORING TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH, NAZORAT QILISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	448
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
RAQAMLASHTIRISH VA EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA YASHIL IQTISODIYOTNI JORIY ETISH.....	454
Usanov Rashid Sharofovich	
ZARARKUNANDALAR TARQALISHINI BASHORAT QILISHDA SUN'IY INTELLEKT MODELLARI.	458
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna	
QISHLOQ XO'JALIGI YERLARINI GEOMETRIK MODELLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY YONDASHUVI.....	462
Xaknazarova Xurshidabonu Kenjayevna	
FLUTTER ASOSIDAGI O'SIMLIKLARNI TANISH VA SOG'LOMLIGINI TAHLIL QILISH	467
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
FERMERLAR UCHUN MOBIL ILOVALAR: AXBOROT, TAHLIL VA MASLAHATLAR.....	471
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida Uktamovna	
IOT VA AI INTEGRATSIYASI ORQALI SUVNI TEJASH.....	475
Raxmatullayeva Nozima Shodiqulovna	

BARQAROR O'SISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA SIRKULAR IQTISODIYOTNING AHAMIYATI VA UNI MOLIYALASHTIRISH MASALALARI

Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
"Moliya" kafedrası dotsenti
latipova_shaxnoz@mail.ru

Annotatsiya: maqola sirkulyar iqtisodiyotning, mohiyati va ahamiyati, barqaror o'sish maqsadlariga erishishda sirkulyar iqtisodiyotning ta'siriga bag'ishlangan. Unda rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda sirkulyar iqtisodiyotning holatini aks ettiradigan raqamlar keltirilgan. Shuningdek, iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan Yevropa davlatlarida sirkulyar iqtisodiyotga o'tish orqali barqaror o'sish konsepsiyasi doirasida belgilangan maqsadlariga erishish masalalari keltirilgan, sirkulyar iqtisodiyotni moliyalashtirishning o'ziga xos jihatlari tadqiq qilingan hamda sirkulyar iqtisodiyotga o'tish qanday natijalarni keltirib chiqarishi izohlangan. Sirkulyar iqtisodiyotga o'tishni moliyalashtirishning asosiy manbalari sifatida tijorat banklari mablag'lari va kraudfanding moliyalashtirish usuliga to'xtalib o'tib, sohani moliyalashtirish uchun bank tomonidan moliyalashtirish manlag'larini olish va innovatsion biznes-modellarni tadbiq etishda mavjud to'siqlar keltirilgan hamda ularni bartaraf etish bo'yicha tegishli takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: sirkulyar iqtisodiyot, barqaror o'sish, ekologik madaniyat, moliyalashtirish manbalari, innovatsion biznes-model, bank, kraudfanding.

Abstract: The article is devoted to the essence and importance of the circular economy, the impact of the circular economy in achieving sustainable growth goals. It presents figures reflecting the state of the circular economy in developed and developing countries. It also presents issues of achieving the goals set within the framework of the concept of sustainable growth through the transition to a circular economy in economically developed European countries, examines the specific aspects of financing the circular economy, and explains what results the transition to a circular economy will bring. Having touched upon the main sources of financing for the transition to a circular economy, commercial bank funds and crowdfunding financing methods, the article presents the existing obstacles to obtaining bank financing sources and implementing innovative business models for financing the sector, and presents relevant proposals for their elimination.

Key words: circular economy, sustainable growth, ecological culture, sources of financing, innovative business model, bank, crowdfunding.

Аннотация: статья посвящена сущности и значению циркулярной экономики, а также влиянию циркулярной экономики на достижение целей устойчивого развития. В статье представлены цифры, отражающие состояние циркулярной экономики в развитых и развивающихся странах. Также, рассматриваются вопросы достижения поставленных целей в рамках концепции устойчивого развития посредством перехода к циркулярной экономике в экономически развитых европейских странах, рассмотрены специфические аспекты финансирования циркулярной экономики, объяснены, какие результаты принесет переход к циркулярной экономике. В статье рассматриваются проблемы на пути получения банковских источников финансирования и внедрения инновационных бизнес-моделей для финансирования сектора, а также даются соответствующие предложения по их преодолению. Особое внимание уделяется средствам коммерческих банков и краудфандингу как основным источникам финансирования перехода к циркулярной экономике.

Ключевые слова: циркулярная экономика, устойчивое развитие, экологическая культура, источники финансирования, инновационная бизнес-модель, банк, краудфандинг.

KIRISH

Bugungi kunda tabiiy resurslarga boy, lekin yuqori darajadagi chiqindilar va ekologik muammolarga duch kelgan mamlakatlar uchun sirkulyar iqtisodiyotga o'tish tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Sirkulyar iqtisodiyot iqtisodiy o'sish, ijtimoiy adolat va atrof-muhit muhofazasi o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va chiqindilar hajmining ortishi kabi global muammolar sharoitida sirkulyar iqtisodiyotga o'tish kelajak avlodlar uchun ekologik xavfsizlik va hayot sifatini ta'minlash uchun zarur bo'lib bormoqda. Xalqaro institutlar, xususan Ellen MakArtur jamg'armasi ekspertlarining fikriga ko'ra, 2025-yil oxiriga borib sirkulyar iqtisodiyot global iqtisodiy daromadning yillik o'sishini 1 trillion dollardan oshib ketishini ta'minlashi mumkin. Bundan tashqari, sirkulyar iqtisodiyotga o'tish ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va sanoat innovatsiyasi uchun ulkan imkoniyatlar yaratadi, bu esa har yili ishlab chiqarish unumdorligining 3 foizga o'sishini, buning natijasida esa YalMning 7 foizga o'sishini ta'minlaydi [1]. Ushbu raqamlar sirkulyar iqtisodiyotga o'tish uchun eng yaxshi turtkidir.

Sirkulyar iqtisodiyotni global miqyosda kengaytirish biznes modellari, texnologik yutuqlar va innovatsiyalar hamda manfaatdor tomonlar, jumladan biznes va hukumatning birgalikdagi sa'y-harakatlarini birlashtirishni talab qiladi. Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish uchun ko'plab mamlakatlar davlat siyosatining kompleksligini ta'minlash maqsadida turli xil vositalar va mexanizmlardan, xususan texnologiyalar, moliyalashtirish va biznes yuritish shakllarini joriy etishdan tortib, butun jamiyatning o'z odatlarini o'zgartirishga va o'zaro munosabatlarning yangi modellarini yaratishga tayyorligini shakllantirishgacha bo'lgan jarayonlarga e'tibor bera boshladilar. Biroq, ishlab chiqaruvchi va iste'molchi uchun ijobiy iqtisodiy samarani ta'minlaydigan sirkulyar iqtisodiyot kontseptsiyasini amalga oshirish bo'yicha ilg'or jahon amaliyotini hisobga olgan holda, mavjud ishlab chiqarish strategiyalarini o'zgartirmasdan, ushbu maqsadga erishish mumkin emas. Aynan shu jihatlar mavzuning dolzarbligini va mamlakatimizda ham uni tadqiq qilishning ahamiyatini belgilab beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Sirkulyar iqtisodiyot va uni moliyalashtirish masalalari bugungi kunda ilmiy tadqiqot ishlarida keng o'rganib kelinmoqda. Xususan, D.V. Valko tomonidan sirkulyar iqtisodiyotning mazmuni, asosiy biznes-modellari hamda iqtisodiy imkoniyatlari yoritilgan. Olim asosiy e'tiborni sirkulyar biznes-modellar taksonomiyasi, ularning ReSOLVE-tasnifi, sirkulyar iqtisodiyotga o'tish istiqbollari hamda unga to'sqinlik qiluvchi omillarga qaratgan [2].

K.A. Vlasenko o'z ilmiy ishlarida sirkulyar iqtisodiyotning asosiy omili sifatida innovatsion loyihalarni moliyalashtirish masalalarini ko'rib o'tgan. Asosiy moliyalashtirish usullari sifatida tijorat banklari kreditlari, DXSH, lizing, shering hamda "yashil" moliyalashtirish (yashil obligatsiyalar)ga alohida e'tibor qaratgan [3].

Xorijiy olimlardan Mohammad Fazle Rabbi, Mohammad Bin Amin sirkulyar iqtisodiyotga yangi barqarorlik paradigmasida namoyon bo'luvchi konsepsiya sifatida yondashib, barqaror rivojlanish va ekologik samaradorlikni ta'minlash uchun uni muhim bir model sifatida tahlil qilishgan [4].

Mahalliy iqtisodchilardan H.R. Turobova sirkulyar iqtisodiyotga qayta tiklanadigan sanoat tizimi sifatida yondashgan. Sirkulyar iqtisodiyot tushunchasining iqtisodiy mazmunini yoritishda xorij tajribasidan foydalangan hamda respublikamizda chiqindisiz ishlab chiqarishni tashkil etish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha takliflar bergan [5]. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, mahalliy iqtisodchilarimizning ilmiy ishlarida ushbu mavzu yetarlicha yoritilmagan.

ASOSIY QISM

Sirkulyar iqtisodiyotga o'tish mamlakatlar uchun barqarorlikni oshirish, ish o'rinlarini yaratish, atrof-muhitni muhofaza qilish va chiqindilarni kamaytirish kabi natijalar sababli foydali bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, turli rivojlanish darajasiga ega mamlakatlar uchun sirkulyar iqtisodiyotning afzalliklari va yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan risklarni baholash, shuningdek uning tarkibi va tuzilishi bo'yicha ma'lum bir farqlanishning mavjudligi ushbu kontseptsyani amalga oshirishga yondashuvlarni farqlash zarurligini belgilaydi.

Shuningdek, sirkulyar iqtisodiyot masalalarini tushunish va uning dolzarbligi mamlakatlarda sezilarli darajada farqlanishini hamda har bir mamlakatning tabiiy, inson, jismoniy va institutsional kapitalining o'ziga xos xususiyatlariga, uning rivojlanish darajasiga va ijtimoiy-iqtisodiy ustuvorliklariga, jamiyatning ekologik madaniyatiga bog'liqligini keltirib chiqaradi. Bir tomondan, sirkulyar iqtisodiyot iqtisodiyoti taraqqiy etgan, texnologik darajasi va ishlab chiqarish madaniyati yuqori bo'lgan rivojlangan mamlakatlar uchun asosiy maqsad sanaladi.

Jahon bankining hisobotlariga ko'ra, Markaziy Osiyo davlatlari bugungi kunda sirkulyar iqtisodiyotga o'tish bosqichida hisoblanadi. Xalqaro miqyosda sirkulyar iqtisodiyotga o'tish konsepsiyasiga qiziqish tobora kuchayib borayotgan bir paytda, ushbu mamlakatlar uni amalga oshirishda hali ham boshlang'ich bosqichda turishibdi. Hududdagi barcha mamlakatlarda resurslarning taqchilligi sharoitida ulardan samarali foydalanish

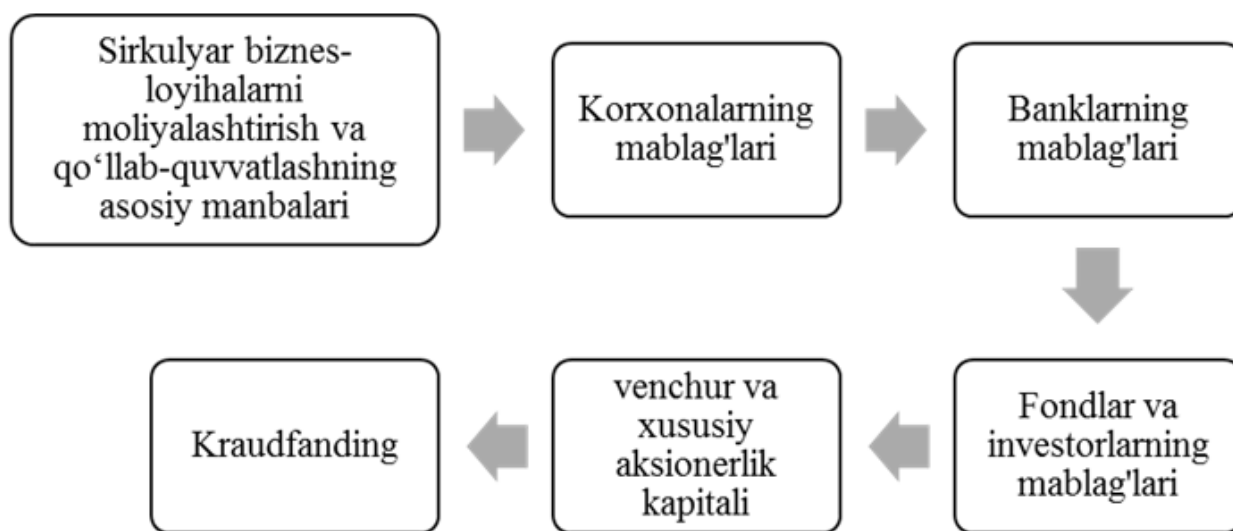
darajasi va chiqindini qayta ishlash ko'rsatkichlarining pastligi asosiy muammo sifatida belgilangan. Jumladan, Qozog'istonda resurslardan samarali foydalanish darajasi Yevropa Ittifoqi mamlakatlariga nisbatan taxminan 10 barobar kam, qattiq chiqindilarni qayta ishlash ulushi esa 11,5 foizni tashkil etadi. Ushbu ko'rsatkich Yevropa Ittifoqida taxminan 50 foizga yetgan, hozirgi kunda esa mamlakatimizda 10 foizdan kichik natija qayd etilmoqda. Xuddi shunday holat Qirg'izistonda ham kuzatilmoqda [6]. Ushbu davlatda jon boshiga to'g'ri keladigan chiqindining ulushi u darajada yuqori bo'lmasada, chiqindilarni qayta ishlash darajasi juda pastligicha saqlanib kelmoqda.

Rivojlangan mamlakatlar va kompaniyalar sirkulyar iqtisodiyot modelini joriy etishda o'zlarining texnologik yutuqlaridan foydalanib, bozorlarga chiqish va o'z ulushlarini saqlab qolishni kafolatlashlari mumkin bo'ladi. Boshqa tomondan esa past daromadli rivojlanayotgan mamlakatlar tashlab yuborilayotgan narsalardan qayta ishlash va ta'mirlash uchun detallarni ajratib olishi mumkinligi tufayli taraqqiy etgan mamlakatlarga nisbatan sirkulyarligi yuqori bo'lishi mumkin. Asosiy maqsad ushbu jarayonlarni barqaror rivojlanishga aylantirish imkoniyatlarini yaratish hisoblanadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda sirkulyar jarayonlarning mavjudligi aksariyat holatlarda chiqindini saralash va qayta ishlash bilan bog'liq bo'lib, hukumat, xususiy sektor va boshqa manfaatdor ishtirokchilarga innovatsion modellarni yaratish uchun "o'sish nuqtasi"ni ta'minlaydi.

Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirishga oid ma'lumotlar tahlili quyidagi ustuvorliklarni ajratib ko'rsatish imkonini berdi: rivojlangan mamlakatlarda sirkulyar iqtisodiyot ishlab chiqarish va iste'mol tarkibining o'zgarishiga, raqobat, ishchi o'rinlarning yaratilishiga olib kelsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda esa barqaror rivojlanishni, kambag'allik muammolarini bartaraf etishga sabab bo'ladi.

Sirkulyar iqtisodiyotga o'tishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda qonunda taqiqlanmagan istalgan moliyalashtirish vositalaridan foydalanish mumkin, ki ushbu vositalar orqali shu sohada faoliyat yuritayotgan korxonalarni yoki loyihalarni to'liq va (yoki) qisman moliyalashtirish (qayta moliyalashtirish) imkoniyati tug'iladi. Sirkulyar biznes-loyihalarni moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlashning asosiy manbalari 1-rasmda keltirilgan. Moliyalashtirish manbalarining ahamiyati loyihaning xususiyati, uning qiymati hamda qoplanish xususiyatlaridan kelib chiqib farqlanishi mumkin.

Ma'lumki, yirik korporatsiyalar investitsion loyihalarni, shuningdek sirkulyar iqtisodiyotni moliyalashtirishda yetarlicha mablag'ga ega bo'lgan bir paytda, kichik va o'rta korxonalar innovatsion biznes-modellarni moliyalashtirish uchun mablag' jalb qilishda ma'lum bir muammolarga duch kelishadi.

1-rasm. Sirkulyar biznes-loyihalarni moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlash manbalari [7].

Sustainable Finance Lab mutaxassislari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra xalqaro tadbirlarda sirkulyar iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashga oid tadbirlarda bu sohani moliyalashtirishga katta e'tibor berilsada, amaliyotda bank tomonidan moliyalashtirish manbalarini olish va innovatsion biznes-modellarni tadbiq etishda quyidagi to'siqlar borligini ta'kidlash lozim [8]:

Sirkulyar iqtisodiyotda foydalanilayotgan moddiy resurslar nazariy jihatdan garov ta'minoti sifatida qo'llanilishi mumkin bo'lsada, lekin bu resurslarning o'ziga xos xususiyati va chiqindi bozorining sust rivojlanganligi sababli ularning banklar tomonidan amaliyotda garov sifatida qabul qilinmasligi;

Innovatsion biznes-modellarning joriy qilinishi natijasida aktivlar xizmat muddatining oshirilishi sirkulyar iqtisodiy loyihalarni moliyalashtirishda ularning garov qiymatini baholash bo'yicha uslubiy yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishni talab etadi;

Banklarda sirkulyar iqtisodiy loyihalarni amalga oshirishda yuzaga keladigan moliyaviy risklarni ularning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqib baholash, shuningdek loyihaaning innovatsion yo'naltirilganligi va qoplanishi bo'yicha tajribasining yo'qligi va sh.k.

Sirkulyar iqtisodiyot bo'yicha o'sish prognozlarini hisobga olib, shuni qayd etish kerakki, banklar bunday loyihalarni moliyalashtirishda "tajriba orttirib", loyihalarni baholash va ularni amalga oshirishda yuzaga keladigan risklarni sug'urtalashning innovatsion usullarini ishlab chiqishlari lozim.

Sirkulyar iqtisodiyotga o'tishda ABN AMRO, ING va Rabobank quyidagi majburiyatlarni o'z zimmalariga olishganligini ko'rish mumkin [9]:

Sirkulyar iqtisodiyot sohasida bilimlarni oshirish va ko'proq ma'lumotga ega bo'lish uchun tadbir (konferensiya, suhbat, uchrashuv)lar tashkil etish;

Sirkulyar biznes-modellar bo'yicha imkoniyatlar va risklar, moliyaviy ehtiyojlarni o'rganib, natijalarni keng jamoatchilikka e'lon qilib borish;

Innovatsion biznes-loyihalarni moliyalashtirish, shuningdek taklif etilayotgan moliyaviy vositalarni yanada takomillashtirish maqsadida amalga oshirish jarayonida ularni kuzatib borish;

Sirkulyar xaridlarni joriy etish orqali sirkulyar ishlab chiqarishni rivojlantirishni rag'batlantirish.

Sirkulyar iqtisodiyot loyihalarini takroran moliyalashtirmaslik uchun barcha ma'lumotlarni yagona platformada jamlash lozim. Ushbu maqsadda, shuningdek sirkulyar iqtisodiyot tizimi haqida ma'lumotlarni tarqatish hamda loyihalarni tahlil qilish va moliyalashtirish masalalarini hal qilish maqsadida 2017-yilda Yevropa investitsiya banki, investitsiya fondlari, milliy banklar, investorlar va boshqa manfaatdor subyektlarni birlashtirgan Sirkulyar iqtisodiyotni moliyalashtirishni qo'llab-quvvatlash Platformasi yaratildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa sifatida aytish mumkinki, mamlakatimizda ham so'nggi yillarda chiqindini qayta ishlash va sirkulyar iqtisodiyotga o'tish borasida ma'lum bir qadamlar tashlandi. Sirkulyar iqtisodiyotga o'tish va uni moliyalashtirishni jadallashtirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish lozim:

Xorijiy amaliyotning ijobiy natijalarini tahlil qilish va mamlakatimizda joriy qilish bo'yicha huquqiy bazani yaratish;

Chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasini yaratish;

Chiqindilarni qayta ishlash va ekologik yo'nalishda faoliyat olib borayotgan iqtisodiy subyektlar uchun soliq imtiyozlari, subsidiyalar va moliyaviy rag'batlar joriy etish;

Innovatsion biznes-modellarini moliyalashtirishga bo'lgan talabni aniqlash va moliyalashtirishning aniq manbalarini belgilash;

«Yashil» investitsiyalar uchun moliyalashtirish manbalarini yaratish (venchur fondlar, lizing, kraudfanding va h.k.);

Sirkulyar iqtisodiy loyihalarni ishlab chiqishni rag'batlantirish va tijorat banklari faoliyati nuqtai nazaridan moliyalashtirish tartiblarini ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ellen MacArthur et al. (2014). Towards the Circular Economy: Accelerating the scale-up across global supply chains. – Published by World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 2014.
2. Валько Д. В. Циркулярная экономика: основные бизнес-модели и экономические возможности // Журнал экономической теории. – 2020. – Т. 17. – № 1. – С. 156–163.
3. Власенко К. А. Особенности финансового обеспечения внедрения наилучших доступных технологий как важного компонента циркулярной экономики на производственных предприятиях // Государственное и муниципальное управление. Ученые записки. – 2023. – № 1. – С. 297–302. <https://doi.org/10.22394/2079-1690-2023-1-1-297-302>
4. Mohammad Fazle Rabbi, Mohammad Bin Amin. Circular economy and sustainable practices in the food industry: A comprehensive bibliometric analysis // Cleaner and Responsible Consumption, 14 (2024) 100206. <https://www.sciencedirect.com/search?qs=%22The%20Circular%20Economy%20%E2%80%93%20A%20New%20Sustainability%20Paradigm%3F%22>
5. Турובהва Ҳ. Р. Циркуляр иқтисодиёт – ресурс ва энергияни тежашдир // “Ўзбекистонда биоиктисодиётга оид биоресурсларни барқарор бошқариш бўйича билимлар, тадқиқотлар ва илғор тажрибалар” мавзусидаги иккинчи халқаро биоиктисодиёт форумининг материаллари. – Тошкент: ТДАУ, 2023 й. – Б. 316–321.
6. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099052024074541821/pdf/P170870-3122bf18-0ab7-4cb0-b980-cc174cff7c72.pdf>
7. Institute of International Affairs – Energy, Environment and Resources Department, December 2017.
8. Toxopeus, H., Achterberg, E., Polzin, F. Financing business model innovation: bank lending for firms shifting towards a circular economy. – Sustainable Finance Lab working paper, Utrecht University, The Netherlands – 2018. – 47 p.
9. World Economic Forum White Paper. Digital Transformation of Industries: Digital Enterprise. Jan. 2016. – <http://reports.weforum.org/digital-transformation/wp-content/blogs.dir/94/mp/files/pages/files/digital-enterprise-narrative-final-january-2016.pdf>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. maxsus son / № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
